

รูปแบบการพัฒนากระบวนการวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืน

Analysis of Community Enterprise: Process of Sustainable Development

ทิพย์วรรณ จันทรา¹ พระปลัด กิตติธัช กุระรัง² โกศล สุขเกษม³

เปี่ยมอำพร ช่วยบำรุง⁴ ไพรัตน์ ฉิมหาด⁵ และเดโช แชน้ำแก้ว⁶

Tippawan Chantra¹ Phrapalad Kittitat Kunraweng² Kosool Sukkasem³

Piamamporn Chuaybamrung⁴ Pairat Chimhad⁵ and Daycho Khaenamkhaew⁶

Received: 13 August 2021, Revised: 21 September 2021, Accepted: 21 September 2021

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแบบยั่งยืนของกลุ่มอาชีพในเขตพื้นที่บ้านดอนโรง ตำบลเขาพระบาท อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัด นครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนากระบวนการวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืน พบว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบกิจการเพื่อการจัดการของชุมชนที่เกี่ยวกับสินค้าและการให้บริการภายใต้ทรัพยากรและภูมิปัญญาเพื่อสร้างรายได้และการพึ่งพาตนเองแบบวิสาหกิจชุมชนพื้นฐานและวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า มีองค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเอง ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจหลัก และมีการพึ่งพาตนเองเป็นเป้าหมาย พร้อมทั้งบริหารจัดการในด้านการจัดการด้านการตลาด การจัดการด้านการผลิต การจัดการด้านการเงินและบัญชี และการจัดการด้านมาตรฐานอย่างเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการ พร้อมทั้งบูรณาการกับศาสตร์ปัจจุบันเพื่อความก้าวหน้าและยั่งยืน

คำสำคัญ : วิสาหกิจชุมชน, กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This academic article is a component of a thesis titled: Sustainable Development of Community Enterprises of Bandonrong Professional Group in Tambon Khao Phrabat Chian Yai District Nakhon Si Thammarat Province. The aims were to examine the model of long-term community enterprise growth. Community enterprise is an operation for community management linked to products and services under resources and knowledge in the form of basic community businesses and advanced community enterprises to create revenue and self-reliance. There are aspects of community enterprises, the business is owned by the community. Products are created as a result of community procedures. Initiate creativity as a communal invention. a foundation of local wisdom coupled with global wisdom an integrated operation integrates diverse operations in a methodical manner. At the center of it all is a learning process. and having self-sufficiency as a goal, as well as overseeing marketing management of production Financial and accounting management, as a technique or process, and integration with current science for advancement and sustainability.

Keyword: Community Enterprises, Process of Sustainable Development.

บทนำ

ประเทศไทยในอดีตเป็นประเทศที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผู้คนมากกว่าครึ่งอยู่บนพื้นฐานของการทำการเกษตร เกษตรกรผลิตผลิตภัณฑ์พื้นฐานโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาประเทศให้เป็นไปตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งพัฒนาขึ้นตามแนวคิด “การพัฒนาระยะหลัก” ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อการตลาดและการส่งออก ส่งผลให้โครงสร้างเศรษฐกิจในภาคเกษตรเปลี่ยนไปจาก

การผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเชิงพาณิชย์ ซึ่งเป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ (ชยาพร วัฒนศิริ และคณะ, 2553) ทำให้ภาคอุตสาหกรรมและบริการ เป็นภาคหลักในผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศแทนภาคเกษตร ประเทศไทยได้เปิดเสรีทางการเงิน มีการหลั่งไหลเข้ามาของการลงทุนจากต่างประเทศเป็นจำนวนมากส่งผลให้เศรษฐกิจเติบโตในระดับสูงจนเกิดฟองสบู่เศรษฐกิจแตก ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตการเงิน และการชะลอตัวของเศรษฐกิจ หรือ "วิกฤตการณ์ต้มยำกุ้ง" (เกษมาพร พวงประยงค์ และนพพร จันทรนำชู, 2556) จากวิกฤตดังกล่าว ส่งผลให้ประเทศไทยอยู่ในสภาพที่เรียกว่า “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา และการพัฒนาที่ยั่งยืน” หากปล่อยไว้จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว และผลสุดท้ายจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์

ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลไทยจึงได้ทบทวนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยกลับคืนสู่รากฐานเดิมคือภาคเกษตรและชุมชน ดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 จึงได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเน้นการกำหนดทิศทางการพัฒนาสู่การเปลี่ยนผ่านของประเทศ จากประเทศที่มีรายได้ปานกลางสู่ประเทศที่มีรายได้สูงอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การสร้างขีดความสามารถของชุมชนและ “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน” ซึ่งเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานให้เข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) จึงเกิดเป็นวิสาหกิจชุมชน เป็นธุรกิจชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีผลผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและทำงานร่วมกันในรูปแบบของนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นแนวทางที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือสร้างระบบการพึ่งพาตนเองในระบบเศรษฐกิจชุมชนได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2558) ที่ช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนให้บรรลุ

เป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่แนวความคิดของวิสาหกิจชุมชนที่กล่าวข้างต้นจะไม่มีค่าอะไร หากไม่เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติโดยเฉพาะในบริบทของการจัดการชุมชน (อุทัย ปริญญาสุทินันท์, 2560)

จากเหตุผลข้างต้นจึงนำเสนอบทความเรื่อง รูปแบบการพัฒนาระบบการวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืนภายใต้คำถามที่ว่า รูปแบบการพัฒนาระบบการวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืนเป็นอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืน รวมถึงเป็นการสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับประชาชน และคงอยู่กับประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแบบยั่งยืนของกลุ่มอาชีพในเขตพื้นที่บ้านดอนโรง ตำบลเขาพระบาท อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาระบบการวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืน

ปฐมบท : ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

หลังจากที่ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 เศรษฐกิจภายในประเทศก็อยู่ในภาวะวิกฤติ บริษัทใหญ่หลายแห่งปิดตัวลง ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของใครหลายคน มีแนวคิดเศรษฐกิจด้วยความหวังว่าประชาชนจะมีความพอเพียงและพอประมาณ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดและปรับตัวเพื่อรับใช้ประเทศชาติ ได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนร่วมกันสร้าง ความมั่นคงในสังคม และมีกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าในการบูรณาการวิสาหกิจชุมชน ดังที่กรมส่งเสริมการเกษตร (2564) ได้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชนเหล่านี้ เป็นธุรกิจที่อยู่ในรูปของสินค้าหรือบริการที่ต้องดำเนินการโดยคนในชุมชน และต้องเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนเหล่านั้นเพื่อสร้างรายได้ให้พึ่งตนเองได้ เช่นเดียวกับปรียานุช อภิภัณโยภาส และคณะ (2551) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนว่า วิสาหกิจที่ชุมชนเป็นเจ้าของการผลิต หรือบริการ โดยผสมผสานความรู้ความสามารถภายในชุมชนเข้ากับการจัดการที่ทันสมัย เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และการพึ่งพาตนเองของชุมชน สอดคล้องกับณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล (2556) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชน เป็นหน่วยปฏิบัติงานที่มีกรรมสิทธิ์

ร่วมกันคล้ายกับบริษัทหรือสหกรณ์ ถ้าใช้คำอื่นที่มีความหมายคล้ายกัน ก็คือ สถานประกอบการ หรือธุรกิจของชุมชน จึงอาจกล่าวได้ว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นวิสาหกิจเพื่อการจัดการชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการ ซึ่งรวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทักษะทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างรายได้และพึ่งตนเองให้กับครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชนได้อย่างมั่นคง

พื้นฐานและความก้าวหน้า : ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2555)

1. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อหาเลี้ยงชีพในชุมชนเพื่อให้ครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ อย่างน้อยต้องดูแลให้ชุมชนพอเพียงหรือพอเพียงเมื่อลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ซึ่งหมายความว่าแม้ทำเพื่อบริโภคเองก็สร้างรายได้เช่นกันและน่าจะดีกว่า เพราะถ้าเน้นเพิ่มรายได้โดยไม่เน้นซื้อใหม่จะมีค่าใช้จ่ายมากกว่ารายได้

2. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เพื่อนำผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะสู่ตลาดผู้บริโภค รวมถึงผลิตภัณฑ์ทั่วไป ของเหลือในท้องถิ่นจะถูกนำเข้าสู่ตลาดผู้บริโภคโดยการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ บรรจุกฎหมาย การตลาด และการเตรียมการเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ ชุมชนต้องพัฒนาจากพื้นฐานสู่ขั้นสูงทีละขั้นตอนเพื่อทำการตลาดผลิตภัณฑ์ของชุมชน ซึ่งตลาดวิสาหกิจชุมชนนั้นแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

2.1 ตลาดพอเพียง หมายถึง ตลาดท้องถิ่น ตลาดภายในชุมชนและระหว่างชุมชนหรือตลาดเครือข่าย

2.2 ตลาดผูกพัน หมายถึง ตลาดที่ทำข้อตกลงหรือสัญญาระหว่างองค์กร หรือองค์กรนอกชุมชน

2.3 ตลาดทั่วไป หมายถึง ตลาดเพื่อแข่งขันกับผู้อื่นในเมืองหรือส่งออกไปต่างประเทศ

ทั้งนี้การบูรณาการวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างเครือข่ายสามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้ในการผลิตแล้วยังเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้พบกับการขายผลผลิตโดยตรงให้กับผู้บริโภคปลายทาง ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งที่อาจช่วยแก้ปัญหาความไม่สมดุลของข้อมูลด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้

7 หลักการเพื่อขับเคลื่อนงาน : องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน

องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2555)

1. ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเอง บุคคลภายนอกอาจเข้าร่วมได้ โดยอาจมีส่วนถือหุ้นให้เข้าร่วมได้ ให้ความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือแต่ไม่ถือหุ้นใหญ่ ให้อำนาจในการตัดสินใจ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ซึ่งอาจนำวัตถุดิบบางส่วนจากภายนอกมาบ้าง แต่เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด
3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้วยความรู้และปัญญา หากมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ความมั่นใจในตนเองจะนำไปสู่การริเริ่มสิ่งใหม่ๆ โดยไม่ต้องลอกเลียนแบบหรือแสวงหาสูตรสำเร็จ
4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทุนที่สำคัญซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำไปปรับใช้กับความทันสมัยด้วยความรู้ทางปัญญาสากลหรือจากที่อื่น
5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ไม่ใช่โครงการที่คล้ายกับการปลูกพืชเชิงเดี่ยว แต่เป็นแนวปฏิบัติวนเกษตร กล่าวคือ มีกิจกรรมหลายอย่างที่จะรวมพลัง และสนับสนุนซึ่งกันและกัน
6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจหลัก การเรียนรู้คือหัวใจของกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ถ้าไม่มีกระบวนการเรียนรู้ มีแต่ของเลียนแบบ หาสูตรสำเร็จโดยไม่ต้องสร้างสรรค์ใหม่ หากไม่มีการเรียนรู้ ก็ไม่มีวิสาหกิจชุมชนบนฐานความรู้ ความปรารถนา และความต้องการที่โซเชียลมีเดียสนับสนุน ทำให้ความอยากกลายเป็นความจำเป็นของชีวิต

7. มีการพึ่งพาตนเองเป็นเป้าหมาย การพึ่งพาตนเองเป็นเป้าหมายแรกและสำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน หากพลาดเป้า วิสาหกิจชุมชนจะกลายเป็นธุรกิจที่มีเป้าหมายกำไรก่อน ให้นึกถึงความรอด ไม่ใช่การพัฒนาเป็นขั้นตอนในการสร้างความมั่นคงก่อนจะก้าวไปสู่การพัฒนาธุรกิจ

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้ (พระสุธีรัตนบัณฑิต, (สุทิตย์ อากาศโร), 2561)

1. การพัฒนาคน โดยการพัฒนาร่างกายมนุษย์ให้เป็นปัจจัยที่ทำให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาผ่านการพัฒนาร่างกายมนุษย์อย่างเต็มระบบ ได้แก่

1.1 พฤติกรรม พฤติกรรมที่ดีเป็นช่องทางให้จิตใจได้พัฒนาและช่วยให้ปัญญาเติบโต โดยให้ความรู้พิเศษแก่พฤติกรรมนิสัยที่ดีและเกื้อหนุนซึ่งต้องปฏิบัติตั้งแต่วัยเป็นเด็ก

1.2 จิตใจ จิตที่นำทางจะกำหนดพฤติกรรมและสภาวะจิตใจที่พอใจเป็นสุข ก็ทำให้พฤติกรรมมั่นคง ปัญญาสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาได้ ต้องใช้สภาพจิตใจที่เหมาะสม

1.3 ปัญญา ปัญญาคือทางออก เป็นตัวกำหนดทั้งความประพฤติและความทุกข์ และจิตใจให้พอดี และเพื่อเป็นแนวทางสู่เป้าหมายแห่งอิสรภาพและสันติภาพต้องพัฒนาควบคู่กันไป และอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรมและจิตใจ ใช้ปัญญาบนความไม่ประมาท

2. การพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้ที่พัฒนาระบบเป็นตัวกลางโดยเป็นปัจจัยในการดำเนินการประสานการบูรณาการระบบความสัมพันธ์แบบองค์รวมขนาดใหญ่สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่

2.1 มุ่งให้การศึกษา จัดสรรปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ ให้ชีวิตมนุษย์แต่ละคนเจริญรุ่งเรือง การเข้าถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์โดยรวม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและทรัพยากรมนุษย์ในฐานะทรัพยากรมนุษย์

2.2 ระบบทางสังคม เป็นการจัดการแบบจำลองในสังคมต่าง ๆ ต้องวางมาตรการร่วมกัน ป้องกันการกดขี่ การบีบบังคับ และการแสวงประโยชน์ ไม่ว่าสังคมจะเล็กหรือใหญ่เพียงใด ควรมีมาตรการป้องกัน ป้องกันมิให้ผู้คนบุกรุกและทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

2.3 ความกลมกลืนกับธรรมชาติ การมีทัศนคติที่ดีต่อธรรมชาติของมนุษย์ไม่ควรหยุดมอง หยุดมองตัวเองแยกจากธรรมชาติ และมองตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ แต่ควรก้าวไปข้างหน้าเพื่อแสดงศักยภาพของมนุษย์ในการตั้งสมมติฐานต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อเรียกร้องสิทธิรวมตัวกับธรรมชาติให้กลมกลืน ทำร้าย เอาเปรียบ เต็มใจเสียสละให้มากแล้วทำดี กรรมที่ต้องชดใช้หรือจะถือว่าได้มาจากเขาเพียงพอแล้วสามารถกลับคืนสู่ธรรมชาติได้

2.4 เทคโนโลยี เทคโนโลยีใหม่รองรับการพัฒนาไม่ทำลายธรรมชาติ เทคโนโลยีประหยัดพลังงานหรือประหยัดพลังงาน เทคโนโลยีประสิทธิภาพสูง ผลผลิตสูง มีของเสียน้อยลง กำจัดน้ำเสีย กำจัดของเสีย รีไซเคิลขยะ ตลอดจนกำหนดมาตรการควบคุม และมนุษย์ต้องไม่ประมาทการใช้เทคโนโลยี

แนวทางการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบกิจการของชุมชนที่มีการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. การจัดการด้านการตลาด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ร่วมกันผลิต สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณา คือ ถ้าทำแล้วขายใครทำแล้วขาย ซึ่งส่งผลต่อการดำรงอยู่ของกลุ่ม ดังนี้ (เสาวณี จุริรัชฌิกร, 2564)

1.1 สินค้า สินค้าที่จะขายต้องมีประโยชน์ ตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ ผู้ซื้อรู้สึกว่าคุณค่าที่จะจ่าย การสร้างมูลค่าสินค้าต้องพิจารณาในการผลิตสินค้าที่มีประโยชน์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม สินค้าได้รับการรับรองคุณภาพ

1.2 ราคา การกำหนดราคาจะต้องขึ้นอยู่กับต้นทุน ซึ่งต้องสูงกว่าต้นทุนและสามารถทำกำไรได้ ราคาต้องพิจารณาถึงความเต็มใจของผู้ซื้อที่จะจ่าย ซึ่งราคาวิสาหกิจชุมชน สามารถ

เปลี่ยนแปลงได้เมื่อมีการอัพเดทสินค้า เพื่อกระตุ้นยอดขายในช่วงเวลาที่กำหนด ขายเป็นชุดพร้อมสินค้าอื่นๆ และเมื่อต้นทุนเพิ่มขึ้น

1.3 การกระจายสินค้า การจัดจำหน่ายสินค้าต้องตัดสินใจใน 2 เรื่อง คือ ช่องทางการจัดจำหน่าย ขึ้นอยู่กับระยะทางของผู้ซื้อและอายุการเก็บรักษาของผลิตภัณฑ์และการกระจายของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สินค้าถูกส่งไปยังช่องทางการจัดจำหน่ายอย่างทั่วถึง จะต้องคำนึงถึงระยะเวลาในการส่งมอบด้วย และต้นทุนการจัดจำหน่ายให้ต่ำที่สุด

1.4 การส่งเสริมการตลาด เป็นการสื่อสารข้อมูลให้กับผู้ซื้อเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และกระตุ้นให้ผู้ซื้อต้องการซื้อ การส่งเสริมการตลาดสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

2. การจัดการด้านการผลิต การวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้า ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนต้องตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ (เสาวณี จุฬิรัชณีกร และคณะ, 2547)

2.1 การจัดซื้อหรือจัดหา การจัดหาวัตถุดิบต้องคำนึงถึงคุณภาพ ปริมาณ และราคา และการจัดซื้ออุปกรณ์ต้องคำนึงถึงราคาด้วย อายุการใช้งานและค่าบำรุงรักษา

2.2 การควบคุมสินค้าคงคลัง ควรมีการควบคุมสินค้าคงคลัง เช่น สินค้าที่จะขายตลอดจนวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ซึ่งการควบคุมสินค้าคงคลังต้องพิจารณาปริมาณสินค้าคงคลังอย่างเหมาะสม การจัดวางสินค้า การนับและการบันทึกสินค้าคงคลัง การจัดทำบันทึกสินค้าคงคลังทั้งหมด จำนวนสินค้าที่จะนำเข้าและขาย

2.3 กระบวนการผลิต อธิบายกระบวนการผลิตให้ทราบต้นทุนการผลิตหรือต้นทุนสินค้าที่จะขาย เช่น วัตถุดิบที่ใช้ในแต่ละขั้นตอน ใช้แรงงานคน และทักษะอะไรบ้าง ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์การผลิตและสาธารณูปโภค

2.4 สถานที่ตั้งของสถานประกอบการ การเลือกสถานที่ต้องคำนึงถึงเงินทุนและต้นทุนที่ตามมา โดยคำนึงถึงระยะทางของแหล่งวัตถุดิบ การขนส่ง แรงงาน แหล่งพลังงาน การกำจัดของเสีย และความสามารถในการเป็นเจ้าของที่ดิน

2.5 ผังของสถานประกอบการ การออกแบบที่เหมาะสมช่วยประหยัดแรงงานและเวลา รูปแบบการประกอบต้องพิจารณาในแง่ของกำลังการผลิต ระบบจัดส่งกระบวนการผลิต จำนวนคนงาน การจัดหาวัตถุดิบและพื้นที่คลังสินค้า

2.5 การวางแผนกำลังการผลิต สำหรับวิสาหกิจชุมชน กำลังการผลิตขึ้นอยู่กับคุณภาพและความสามารถของคนงานในชุมชน วิธีการผลิตโดยใช้แรงงานเป็นฐานซึ่งคนงานควรได้รับค่าตอบแทนอย่างเหมาะสมและมีการพัฒนาแรงงานที่มีทักษะ ความสามารถอีกประการหนึ่งคือเครื่องจักรที่ต้องทันสมัยและใช้งานง่ายเพื่อช่วยเสริมกำลังผลิตภาพของแรงงานที่ไม่สามารถทำได้

2.6 สิทธิพลการ ได้แก่ อาคาร เครื่องจักร หรือเครื่องมือที่ใช้ในการผลิต เป็นสิทธิพลการที่ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนต้องคำนึงถึงในด้านการขายเครื่องมือหรือเครื่องจักร วิธีบำรุงรักษาเครื่องจักรและอายุการใช้งานของอาคารและเครื่องจักรและอุปกรณ์

2.8 การคำนวณต้นทุนการผลิต ตัวช่วยในการพัฒนาธุรกิจคือช่วยในการตั้งราคา ควบคุมต้นทุนและช่วยในการตัดสินใจทางธุรกิจ ต้นทุนการผลิตแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ต้นทุนวัตถุดิบ ค่าแรงและค่าโรงงาน

3. การจัดการด้านการเงินและบัญชี การจัดการด้านตลาดและการจัดการด้านการผลิตในวิสาหกิจชุมชนแล้วหลักการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในวิสาหกิจชุมชน คือ

3.1 การบริหารการเงินและการบัญชี ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนยังคงประสบปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เนื่องจากขาดเงินทุนสำรองและพิจารณาสินเชื่อได้ยาก

3.2 ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนต้องมีความรู้ด้านแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินจึงจะสามารถมีการลงทุนในธุรกิจ

3.3 วิสาหกิจชุมชนต้องคำนึงถึงการบัญชี ซึ่งทำให้ทราบรายจ่ายและต้นทุนการผลิตเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมทางการเงินและการพัฒนาธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การจัดการด้านมาตรฐาน เป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะทำให้ผลิตภัณฑ์ได้รับการยอมรับจากตลาด มาตรฐานผลิตภัณฑ์

4.1 เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ต้องผ่านการตรวจสอบ เมื่อผ่านการประเมินแล้ว จะได้รับใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

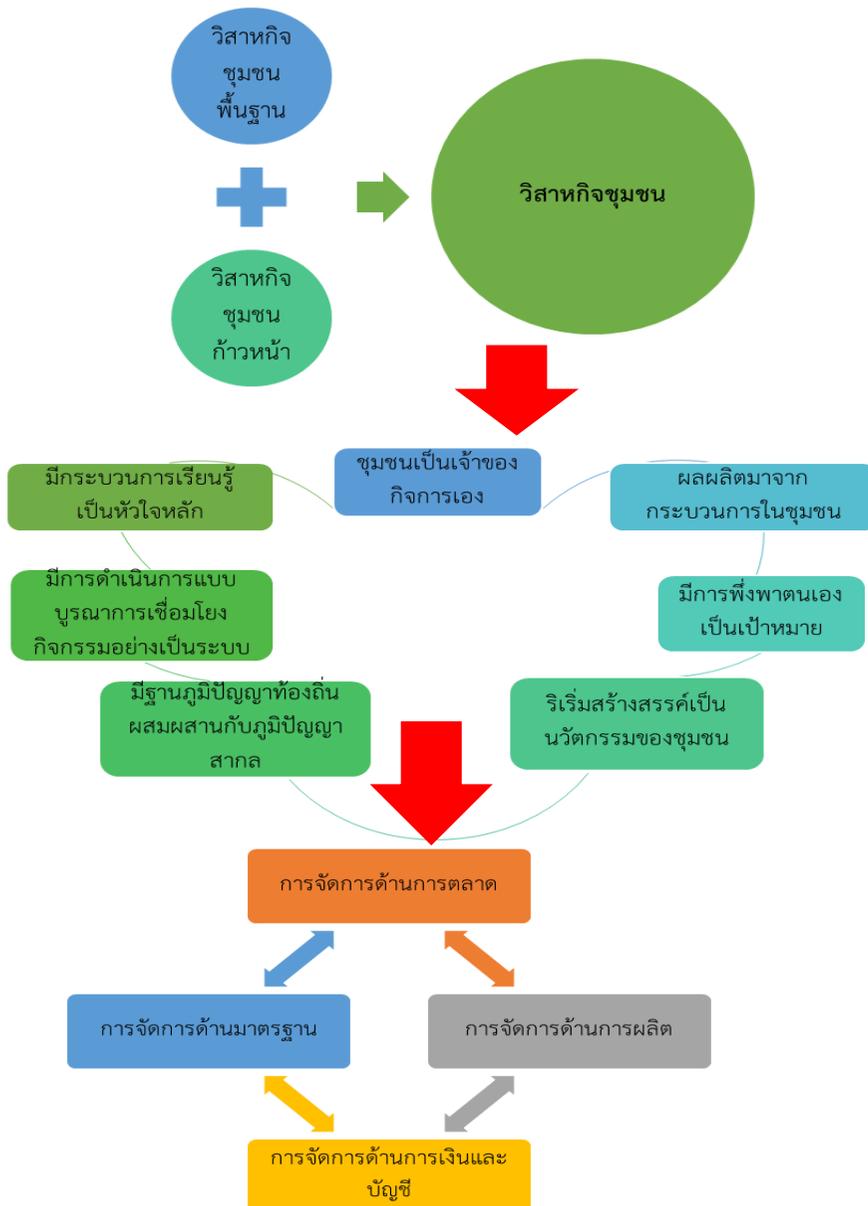
4.2 การได้มาซึ่งมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจะส่งผลให้สินค้ามีคุณภาพ สร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นผู้บริโภค

4.3 มาตรฐานระบบบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน เป็นแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง มาตรฐานการจัดการวิสาหกิจชุมชนคือการจัดการกลุ่มและสมาชิก การจัดการการผลิต การจัดการการตลาด การบริหาร การบัญชีและการเงินและการพัฒนาธุรกิจ

สรุป

วิสาหกิจชุมชน เป็นการประกอบกิจการเพื่อการจัดการของชุมชนที่เกี่ยวกับสินค้าและการให้บริการ ซึ่งรวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา เพื่อสร้างรายได้และการพึ่งพาตนเอง สร้างรายได้ให้กับชุมชน และระหว่างชุมชนให้มั่นคงและยั่งยืน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน คือ การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อกินเพื่อใช้ในชุมชนเพื่อให้ครอบครัวพึ่งตนเองได้ ให้ชุมชนเกิดความพอเพียงอย่างน้อยให้พออยู่พอกินหรือพอกินพอใช้เมื่อลดรายจ่าย รายได้ก็เพิ่มขึ้น และ 2) วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า คือ การนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเข้าสู่ตลาดบริโภค รวมไปถึงผลผลิตทั่วไปที่เหลือกินเหลือใช้ในท้องถิ่นที่นำออกสู่ตลาดบริโภคโดยการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต มีองค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเอง 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน 3) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทุนที่สำคัญ 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจหลัก และ 7) มีการพึ่งพาตนเองเป็นเป้าหมาย ในส่วนของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย 1) การจัดการด้านการตลาด 2) การจัดการด้านการผลิต 3) การจัดการด้านการเงินและบัญชี และ 4) การจัดการด้านมาตรฐาน ควรดำเนินการขั้นตอน หรือกระบวนการ

และบูรณาการกับศาสตร์ปัจจุบันเพื่อพัฒนาไปในหลักของปัจจุบัน จะได้มีความก้าวหน้าและมีความยั่งยืน สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนากระบวนการวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). **การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน**. เรียกใช้เมื่อ 9 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.doae.go.th/index.php>
- กษมาพร พวงประยงค์ และนพพร จันทร์นำชู. (2553). **แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่ม การแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม**. วารสารศิลปกรศึกษาศาสตร์วิจัย, 5(1), 108-120.
- ชยาพร วัฒนศิริ และคณะ. (2553). **การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของผักเกษตรอินทรีย์**. (รายงานการวิจัย). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล. (2556). **วิสาหกิจชุมชน : กลไกเศรษฐกิจฐานราก**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปรียานุช อภิบุญโยภาส และคณะ. (2551). **การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับผลิตภัณฑ์ วิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากรโ). (2561). **องค์ประกอบ รูปแบบ และกระบวนการสร้าง เครือข่ายการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2555). **วิสาหกิจ**. เรียกใช้เมื่อ 9 สิงหาคม 2564 จาก <http://ophbgo.blogspot.com/>.
- เสาวณี จุลิรัชณีกร และคณะ. (2547). **การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเพื่อความยั่งยืนของ วิสาหกิจชุมชน**. สงขลา : ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

เสาวณี จุฬิรัชณีกร. (2564). โอกาสและศักยภาพการค้าชายแดนสำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคใต้. เรียกใช้เมื่อ 9 สิงหาคม 2564 จาก <https://kb.psu.ac.th/psukb/handle/>.

อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2560). วิสาหกิจชุมชน ปฏิทรรศน์ในการแข่งขันทางธุรกิจ. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 37(2), 131-150.

ผู้เขียน

ทิพย์วรรณ จันทร์ทา

นักศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
อีเมล: tippawan.jan@mcu.ac.th

พระปลัด กิตติธัช กุลระวัง

นักศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

โกศล สุขเกษม

นักศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

เปี่ยมอำพร ช่วยบำรุง

นักศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผศ.ดร.ไพรัตน์ ฉิมหาด

อาจารย์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ดร.เดโช แขน้ำแก้ว

อาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจี้ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
อีเมล: Daycho_kha@nstru.ac.th โทร.084-9323736